

L'agricultura periurbana, factor de planejament urbanístic

Ricard ESTRADA i ARIMON
Enginyer Tècnic Agrícola

L'agricultura periurbana com a activitat

El concepte d'agricultura periurbana no es comença a integrar en la planificació urbana fins a començaments dels anys 80. Malgrat això, encara avui no existeix un consens prou ampli a l'hora de definir i delimitar què és l'agricultura periurbana. De tota manera, l'opinió majoritària reconeix l'existència d'uns espais periurbans específics i, com a conseqüència, una especificitat de l'agricultura i dels processos que es desenvolupen en aquests espais propers a les ciutats.

Es pot afirmar que l'agricultura periurbana és la que es realitza als espais situats al voltant dels centres urbans. Segons l'OCDE, l'agricultura periurbana seria aquella agricultura que es practica dins un radi de 20 km a l'entorn d'un nucli urbà de més de 200.000 habitants i de 10 km en ciutats d'entre 50.000 i 100.000 habitants.

En qualsevol cas, l'agricultura periurbana ha de ser contemplada de forma pluridisciplinària, atès que abraça conceptes econòmics, ecològics i sociològics. Per tant, s'ha de concebre en termes d'ocupació de l'espai, de la pròpia producció específica, de la proximitat als centres de consum i de manteniment dels equilibris naturals alterats o amenaçats.

El reconeixement de l'agricultura periurbana

Els estudiosos, sociòlegs agraris i urbanistes, plantegen la qüestió següent: ¿l'agricultura periurbana pot subsistir o està condemnada a desaparèixer? Per contestar aquesta pregunta cal haver superat el concepte de l'agricultura —que és una forma més d'ocupació

del sòl — com una reserva de sòl per urbanitzar. Actualment és necessari tornar a l'agricultura periurbana el seu protagonisme i el lloc exacte tant dins del món rural com de l'urbà.

Considerant el fenomen en positiu, s'evidencia que l'espai periurbà ofereix la possibilitat i l'oportunitat perquè les polítiques urbanístiques i agràries es trobin i s'articulin. Entenem que aquest reconeixement s'ha de fer des d'un pronunciament agrícola. En aquest punt, la Comissió per a la Defensa de l'Espai i el Medi Rural de la Unió de Pagesos de Catalunya redactà l'agost de 1981 el document titulat «Normatives que afecten la qüestió agrària als municipis». Aquest document proposava que la qualificació general de «sòl no urbanitzable» que figura en els plans urbanístics es fraccionés en tres conceptes:

— Sòl de valor agrícola no urbanitzable. Important per la denominació específica de «valor agrícola» del sòl no urbanitzable. Pretén fixar zones agrícoles específiques.

— Sòl amb especial significat ambiental. Correspon principalment al bosc, en el qual es regula l'obertura de camins, es protegeixen les fonts i es prohibeix la construcció d'habitatges.

— Sòl d'usos alternatius. Les zones agrícoles no han d'actuar com a reserva de sòl i per això aquesta classificació no contempla la necessitat pública de futurs equipaments sobre el sòl definit per a aquests usos.

Valors de l'agricultura periurbana

Escriure les funcions de l'agricultura no és necessari perquè tothom les coneix, però sí que podem aportar les funcions implícites que comporta l'agricultura periurbana: la definició d'un espai urbà i el reforçament de la personalitat de cada població, el valor econòmic en termes de producció directa i sense gairebé intermediaris, la importància social per a un determinat sector productiu i, sobretot, la influència en el que anomenem «qualitat de vida».

Definició de l'espai urbà

L'espai agrícola periurbà juga un paper bàsic en l'equilibri territorial, essent un element bàsic del mosaic paisatgístic. Alguns teòrics de l'ordenació territorial ja han planejat el concepte de la teoria dels terços per als paisatges molt humanitzats, és a dir, que un paisatge equilibrat en termes d'economia indirecta i directa seria aquell format per un terç de tram urbà, un terç del sòl agrícola i un terç d'espai natural.

És evident l'interès de l'agricultura periurbana en la separació de termes municipals i, per tant, en la definició de l'espai urbà, el sòl agrícola juga un paper fonamental.

Com es pot observar en la geografia metropolitana, la manca de sensibilitat de la major part dels nostres urbanistes no ha permès estructurar un mosaic territorial equilibrat en el qual s'encaixin les activitats econòmiques, l'habitabilitat i l'espai natural, en un trencaclosques ben lligat i coherent.

És en aquest marc on l'agricultura adjectivada periurbana permet un desenvolupament doble: activitat econòmica d'autososteniment i capacitat d'ordenació territorial. Ambdós

són paràmetres difícilment mesurables en termes financers, però per als quals cal cercar les fórmules que permetin objectivar-los, ja que és un valor bàsic en la nostra societat urbano-industrial.

La producció té com a centre de consum preferentment els mercats locals i constitueix un recurs alimentari important que s'ha contemplat a l'hora de valorar el subministrament de verdura fresca.

Si es dona el cas de disposar de recursos hidràulics per al regadiu que permetin explotar unes àrees d'horta l'èxit és assegurat. A manera d'exemple, i perquè ens fem una idea del que parlem, per a una superfície de regadiu de 150 hectàrees la producció anual és de 1.800 t d'espínacs o 4.500 t de patata o 6.500 t de tomàquet o 3.250 t de ceba o 4.500 t de carbassa o 1.050.00 unitats d'enciam.

Importància social

La població activa vinculada al sector agrari (agrícola-hortícola-ramader) en les zones d'agricultura periurbana és freqüentment a temps parcial ja que la seguretat en l'estabilitat de la pròpia explotació ho fa aconsellable, així la dinàmica actual de creixement econòmic general fa que el cens de població dedicada al sector agrari disminueixi, no pas per voluntat endògena, sinó per la pressió exterior que no facilita la seva supervivència. L'atractiu de tenir a tan poca distància un nucli de població important és un element de pes, al qual el pagès-ramader, tot i que li costa renunciar fàcilment, cedeix, fet que seria un factor a considerar si creiem interessant l'existència de producció agrària en l'àmbit metropolità, creant instruments jurídics, econòmics o d'altra mena que permetin una estabilitat dels actius humans en aquest medi.

Valor econòmic

És difícil quantificar en valor monetari el moviment econòmic de l'agricultura periurbana, atès que es mou en un marc molt específic i on incideixen diferents elements, ja sigui dins del propi sector o des de fora, com són el transport, la mà d'obra, els agents comercials o els sistemes de distribució de les mercaderies. Des de la perspectiva urbana el valor econòmic de l'agricultura periurbana l'hem de quantificar considerant els elements lligats a la qualitat alimentària com ara el subministrament de productes frescos (verdures, fruites), l'estacionalitat dels productes i la independència respecte d'agents externs.

Seria bo realitzar un estudi econòmic del valor en pessetes que gira a l'entorn del sector agrari periurbà i la seva incidència sobre la població del nucli urbà.

Qualitat de vida

Per la seva obvietat, entenem que aquest aspecte no és necessari comentar-lo en profunditat. Tot i això, es pot reafirmar que un creixement urbà equilibrat i un espai agrícola periurbà són dues realitats compatibles si considerem els valors que aporta l'agricultura pe-

riurbana per a nuclis de població. Aquesta afirmació no és gratuïta, només cal estudiar, observar i considerar el planejament territorial de diferents ciutats fora de l'Estat espanyol. París, Lió, Pau, Frankfurt, Stuttgart, etc, que en són alguns exemples il·lustratius.

Conclusions

1. L'agricultura periurbana no és un concepte intel·lectual aprofundit per agraristes, sinó una necessitat vital per a l'equilibri territorial i distributiu de les àrees amb una forta presió humanitzadora.

2. La utilitat de dedicar àrees de superfície en els espais intermunicipals a l'activitat agrària implica gaudir a baix cost dels avantatges d'un subministrament de productes alimentaris amb un gran valor estratègic i de qualitat, si més no, per la seva proximitat al lloc de consum.

3. L'agricultura periurbana com a activitat que pot realitzar-se a temps parcial dóna resposta a una demanda social de lleure de la societat industrial.

Bibliografia

- ASSOCIACIÓ PER A LA DEFENSA I ESTUDI DE LA NATURA (ADENC), UNIÓ EXCURSIONISTA DE SABADELL, UNIÓ DE PAGESOS (1990): «L'agricultura periurbana a Sabadell», a *Diari de Sabadell*, 20 de desembre.
- ARGANY, Judit, ESTRADA, Ricard i VALLS, Martí (1980): *Estudi econòmic del sector agrari de Sabadell*, Col·lecció «Quaderns de la Fundació Bosch i Cardellach», Sabadell.
- MINISTERIO DE AGRICULTURA, PESCA Y ALIMENTACIÓN (1988): *Agricultura Periurbana*, Madrid.